

Grønn omstilling

Vi behøver en nasjonal dugnad



MA, Economics and international affairs
Fredrik S. Nordbø
Seniorkonsulent EY



MBA, BSc i økonomisk historie
Hanne Thornam
Leder for Sustainability Services i Norge i EY

Tempoet på grønn omstilling i norsk næringsliv er for lavt. Dette er det overordnede resultatet av EYs nye undersøkelse av tempoet på grønn omstilling, som finner at få bransjer i dag er i rute med egne planer for grønn omstilling. I skipsfart og finansbransjen er det høy aktivitet, mens resten blir hengende etter.

Vi trenger mer ambisiøse selskapsstrategier

Undersøkelsen tar utgangspunkt i elleve bransjeveikart for grønn omstilling. Disse ble lagt frem i 2015 som en del av regjeringens strategi for grønn konkurransekraft, hvor norsk næringsliv ble oppfordret til å utvikle veikart som beskriver mål og tiltak for både bransje og myndigheter som kan bidra til å nå mål om langsiktig verdiskapning samtidig som vi omstiller oss til et lavutslippssamfunn innen 2050.

Til sammen dekker undersøkelsen offentlig rapportering fra 109 selskaper, samt svar på spørreundersøkelser fra over 278 selskaper, fordelt på de for-

skjellige bransjene. Vurderinger av status er gjort på tre variabler: I hvilken grad har selskaper satt mål og implementert tiltak for grønn omstilling som ser på de vesentligste utslippskildene gjennom hele verdikjeden; hva er graden av samarbeid i og mellom bransjer for måloppnåelse; og til slutt, i hvilken grad har myndighetene respondert på ønsker i bransjenes veikart?

Det som skiller analysen fra andre tempovurderinger, er at vi har tatt et helhetlig perspektiv på utslippene i en bransje. Analysen omfatter derfor utslipp fra egen virksomhet (Scope 1 & 2), samt utslipp assosiert med egne eller innkjøpte produkter og tjenester. Slik får man også med seg synergier og mulige utslippskutt mellom bransjer og får frem helheten av hvordan en bransje kan bidra til grønn omstilling, eksempelvis gjennom innkjøp, samarbeid eller tjenester.

Næringslivet trenger mer ambisiøse mål og strategier

Tiden renner ut for norske og globale klimamål. Med utslipp på 52,9 millioner tonn CO₂ i 2018 vil det i praksis være umulig å nå målsettingene om å holde norske utslipp under 48,8 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2020. Dette betyr også at utslippet er 1,1 % høyere enn i 1990. Med andre ord er vi stadig lengre vekk fra målet om 40 % kutt i 2030 (fra 1990-nivå), som det bedryes at vi hovedsakelig skal gjøre hjemme.

Dette omfatter bare utslipp fra aktivitet i Norge. Det som ikke telles med er de enorme importerte og eksporterte utslippene fra norsk næringsliv, og hvordan de bidrar til at vi nå ligger an til å sprengte karbonbudsjettet assosiert med 1,5 graders oppvarming innen bare ni år.

Denne situasjonen reflekteres i liten grad i norske selskapers målsettinger. På bransjenivå er de samlede målsettingene i veikartene ikke nok til at vi i Norge skal kunne bli et lavutslippssamfunn. Selv om det finnes en god overordnet målsetting pr. bransje, viser gjennomgangen at under halvparten av selskapene (47%) har en strategi for grønn omstilling, og kun en tredjedel (33 %) kan vise til klimagassregnskap. Det er få selskaper som viser til strategier som er knyttet opp mot IPCCs klimascenarier. Av alle selskapene er det faktisk kun fire som kan vise til såkalte science based targets (over 600 globalt) – det vil si målsettinger om utslippskutt som er bevist å være i tråd med Parisavtalens målsettinger. Fra et risikoperspektiv er det her grunn til å rope varsko, ettersom svake målsettinger kan vitne om at majoriteten av norske bedrifter rett og slett ikke er forberedt på grønn omstilling.

Selskapsstrategiene må gå lenger

Et annet urovekkende faktum er at de fleste selskapene har et svært snevert fokus på egne direkte utslipp, og i liten grad tar innover seg utslipp i verdikjeden. Dette er høyst nødvendig dersom vi skal unngå udekket omstillingsrisiko som kommer av en karbonintensiv verdikjede. Et eksempel som kan trekkes frem er olje- og gassnæringen. Her vises det i svært liten grad til strategier for grønn omstilling som omfatter hele verdikjeden, til tross for at utslippene fra eksportert fossil energi er over ni ganger større enn bransjens utslipp i Norge. Man legger da i prinsippet forretningsstrategien sin opp mot et scenario der vi ikke lykkes med det grønne skiftet.

Vi må skape markeder for grønne løsninger gjennom innkjøp

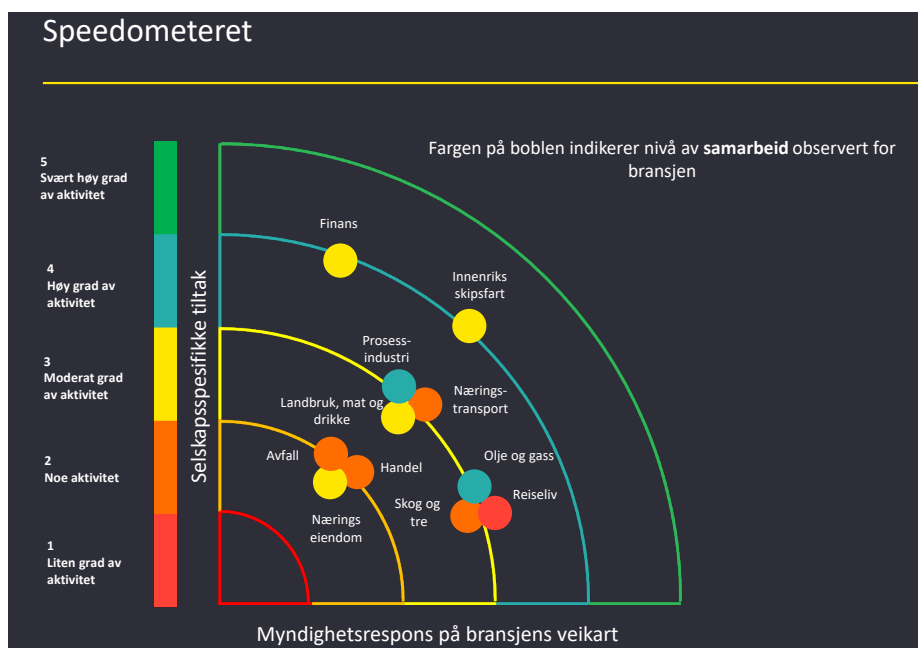
Uten verdikjedeperspektivet blir det også vanskeligere å sikre synergier på tvers av bransjer. Eksempelvis kan det i offentlig sektor vises til såkalte grønne anbudskrav, som gir klare insentiver nedover til leverandører og skaper marked for grønnere produkter og tjenester. Slike krav bidrar for eksempel til at sektoren «innenriks kystfart» ligger i tet på grønn omstilling, da offentlige anbudskrav bidro til suksessen med utvikling av el-ferger.

Få av selskapene i undersøkelsen kan vise til det samme. Selv om mange oppgir at det stilles miljørelaterte krav, viser ytterligere undersøkelse at disse ofte er svært generelle, og kun en fjerdedel melder om markedsinsentiver for grønnere produkter eller tjenester. Hovedsakelig har man her sett at olje- og gassnæringen har bidratt til utvikling av lavutslippsløsninger for skipsfart gjennom å utfordre underleverandørene. Tilsvarende vil det kunne være vanskeligere å tilby lavutslippstransport eller anleggstjenester, dersom ingen i for eksempel handels- eller eiendomsnæringen etterspør slike tjenester.

Vi må ha mer og målrettet samarbeid

Verdien av samarbeid blir også tydelig fordi vi ser at bransjer får en fordel av å samkjøre deler av sin innsats for grønn omstilling. Innen norsk industri har næringsklynger vært essensielle for å bidra til innovasjon og utvikling av nye løsninger. Andre bransjer har også tjent på tett bransjesamarbeid, som for eksempel grønn byggallianse for Eiendom, eller tett forskningssamarbeid i Olje- og gassnæringen. Også i Finansnæringen samarbeides det tett for å utvikle felles rammeverk for grønn finans, bl.a. gjennom FN-samarbeidet UN Principles for responsible Investment og G20-initiativet Task force for Climate Related Financial Disclosures.

Det finnes likevel rom for å initiere eller videreutvikle samarbeid i de fleste bransjene. Handelsbransjen kan styrke merkeordninger som svanemerket og grønt punkt. De har også et godt utgangspunkt med det nyoppstartede bransjeinitiativet handelens miljøfond



Figuren viser på y-aksen i hvilken grad selskaper i bransjen har implementert tiltak for grønn omstilling, mens x-aksen viser i hvilken grad myndigheter har vurdert og respondert på ønsker om klimapolitikk fremlagt fra bransjen.

– som forvalter plastpose-avgiften for å utvikle nye emballaseløsninger. Skog- og trenæringen kan gå sammen om å skape bærekraftige løsninger og styrke kommersialiseringen av tømmer som byggemateriale. I avfallsbransjen trengs det sterkere koordinering med andre bransjer for å få til nye løsninger for å gjenvinne materialer og samle inn data om flyten av forskjellige avfallsressurser. Til slutt ser man behov for at bransjen går sammen for å utvikle nye løsninger for et mer klimavennlig reiseliv.

Krav, forbud og avgifter som bransjene selv etterspør

På myndighetssiden finner vi at bransjene etterspør reguleringer og forbud som kan tilrettelegge for grønn omstilling. Eksempelvis etterspør de i handels- og landbruksnæringen samt mat- og drikkenæringen en egen matkastelov, eller endringer i regelverket rundt holdbarhetsmerking for å redusere matsvinn. På byggsiden vises det til behov for videreutvikling av standarder og miljøkrav i bygg. Transportnæringen etterspør elektronisk veiprisering som positivt diskriminerer kjøretøy med fornybart drivstoff for å øke tempo i innfasing av nullutslippskjøretøy for tungtransport. Mange etterspør også en strategi for sirkulær økonomi, og standarder for merking av emballasje og plast. Det vises også til et stort behov for kompetanseheving og behov for å integrere

klima og miljø i utdanning, og ikke minst etterutdanning til folk som allerede er i arbeid. Til slutt etterspør også flere bransjer tettere oppfølging av veikartene, med mer koordinering av forskningsinnsats og fokusert bruk av virkemiddelapparatet for å følge opp tiltakene med størst effekt. Sammen med tydelige leverandørkrav kan man slik bidra til at man løfter de mange tiltakene som i dag er i piloteringsfasen opp til kommersielt nivå. Selv om flere av bransjene også etterspør forskjellige former for økonomisk støtte, ser man likevel altså at det finnes flere ting å ta tak i for å tilrettelegge for grønn omstilling.

Både selskaper og myndigheter må ta sats, helst sammen

Som oppsummering kan vi si at både næringsliv og myndigheter må ta i et tak dersom man skal nå målsettinger om grønn omstilling. Selv om vi har et stykke igjen, finnes det i Norge heldigvis flere eksempler på tiltak som fungerer. Bransjer må lage strategier for det grønne skiftet og i større grad ta et verdikjedeperspektiv, og det offentlige må legge til rette med rammevilkår og spisset virkemiddelbruk. Det må også samarbeides på tvers i en nasjonal dugnad for å utvikle bevissthet, kunnskap og mekanismer som kan bidra til at vi skaper bærekraftige og lønnsomme løsninger for morgendagens næringsliv.